

DRIEPAS

Verenigingsblad van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo

Jaargang 27

nr.3

november 2010

In dit nummer:

Pioniers der
geschiedenis
van de
Liemers:
J.H.Scholten

In gesprek
met:
J. de Leuw
en
T. van de
Weerthof

Oorlogsher-
inneringen
R. Elshof -
Staring

30 jaar
Taptoe
Duiven

Boerderij de
Helbouwing
in Groessen

www.hkdgl.nl

Inhoudsopgave

In dit nummer:

Inhoudsopgave 2

Bij de voorpagina 2

Voorwoord 3

Colofon 3

Pioniers der geschiedenis van de Liemers 4

In dit nummer aandacht voor Lambertus Henricus Scholten (1892-1948),
onderwijzer en amateur-entomoloog.

Oorlogsherinneringen van Ria Elshof-Staring 6

30 jaar Taptoe Duiven 8

In gesprek met: 11

Interview met J. de Leuw en T. van de Weerthof over Unilever Research
Laboratorium Duiven te Groessen.

De Helbouwing in Groessen 14

Verenigingsnieuws 29

Jaarprogramma 30

Even voorstellen 32

Zonnebloem afdeling Duiven

Bij de voorpagina

In dit nummer aandacht voor "de Helbouwing" te Groessen. U leest een interview met J. de Leuw en T. van de Weerthof, oud-medewerkers van Unilever Research Laboratorium Duiven te Groessen. Naar aanleiding van dit interview heeft Frans Staring een onderzoek gedaan naar de voormalige bewoners en eigenaars van de boerderij "de Helbouwing". Hij gaat hiermee terug tot begin 1600. Op de foto "de Helbouwing" begin jaren 60 van de vorige eeuw. Zoals te zien is, is de bouw van het laboratorium al in volle gang, de foto is vanaf een bouwsteiger genomen. De familie Hermsen heeft de boerderij in 1962 verkocht aan Unilever. Tijdens de bouw van het laboratorium bleven zij nog wonen in de boerderij tot 1965. Toen is de familie naar Zevenaar verhuisd.

Voorwoord

Geachte leden, abonnees,

Het bestuur en de redactie feliciteren u met 30 jaar Historische Kring. Waarschijnlijk heeft burgemeester Kemme, toen hij in 1979 zijn Nieuwjaarstoespraak schreef, niet kunnen verwachten dat de vereniging die zich volgens hem bezig moest gaan houden met de geschiedenis van de gemeente Duiven over dertig jaar bijna 300 leden en abonnees, een eigen verenigingsblad, een vaste locatie en een goed bezochte website zouden hebben.

Onze verenigingslocatie mag zich bijna elke dinsdagavond verheugen op een bezoek van diverse werkgroepleden, maar ook leden en andere belangstellenden weten de locatie op het Eilandplein te vinden.

Onze website kent nog steeds een gestaag groeiende belangstelling en er komen leuke reacties op de geplaatste foto's.

Deze gegevens bewijzen dat het goed is dat er destijds een aantal personen het initiatief genomen hebben om binnen de gemeente Duiven een historische vereniging op te richten. We zijn hen nog steeds dankbaar.

Wat betreft deze Driepas zijn we er denk ik wederom in geslaagd een gevarieerd blad samen te stellen met voor veel lezers een herkenbare historie.

Naar aanleiding van het interview met oud-medewerkers van de Unilever in Groessen heeft Frans Staring een uitgebreid artikel geschreven over de Helbouwing en zijn voormalige bewoners. Tevens leest u een artikel van Dr. J.B. Smit over de pioniers der Liemerse geschiedenis, wat helpt om deze schrijvers te onttrekken aan de vergetelheid.

Ook de artikelen van Kees van de Brink, zoals de interviews worden goed gelezen en ook krijgen we commentaar op wat de mensen vertellen. En dat is net wat het voor ons zo prettig maakt om dit materiaal voor u te verzamelen en te publiceren. Het geeft de betrokkenheid van onze leden weer. Gaat u vooral door!

Wij wensen u veel leesplezier.

G. van Hunen

Voorzitter.

Colofon

Driepas is een uitgave van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo en verschijnt drie a vier maal per jaar.

Losse nummers € 2,50.

Driepas is een begrip uit de bouwkunst: drie elkaar snijdende cirkels die samen een driehoek vormen, veelvuldig toegepast in gotische kerkvensters. In profane zin gebruikt als symbool voor de samenwerking van de kerkdorpen Duiven, Groessen en 't Loo.

Redactieadres:

*redactie@hkdgl.nl of
Eilandplein 302
6922 ER Duiven*

Redactie:

*C.M.J.M. van den Brink
F. Boekhorst
H. Degen
T. Kooy*

Bestuur:

bestuur@hkdgl.nl

Voorzitter:

G.H. van Hunen (0316-52 73 66)

Secretaris:

C.M.J.M. van de Brink (0316-26 53 92)

Penningmeester:

*T. Kooy (0316 -26 70 99)
Rabobank 315407484
Postbank 4923697*

Public Relations:

G.H. van Hunen

Lid:

Edith de Geest

Secretariaat:

*secretariaat@hkdgl.nl of
Eilandplein 302
6922 ER Duiven*

Oplage: 325 stuks

Het lidmaatschap van de Historische Kring kost €13,00 per jaar; het partner- of gezinslidmaatschap € 5,20 extra per jaar. Een abonnement op alleen de Driepas kost € 6,50 per jaar. Leden en abonnees buiten de gemeenten Duiven, Zevenaar en Westervoort betalen € 3,50 als bijdrage in de verzend- en portokosten.

Opzeggen van lidmaatschap of abonnement uitsluitend schriftelijk voor 1 december van het lopende jaar. Uit de uitgave mag niets worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming vooraf en zonder bronvermelding.

Pioniers der geschiedenis van de Liemers (3)

**Lambertus Henricus Scholten (1892-1948),
onderwijzer en amateur-entomoloog**

Inleiding

In twee eerdere uitgaven van 'Driepas' introduceerden wij Anton van Dalen en Nol Tinneveld (zie literatuur). Beiden waren schoolmeester met grote belangstelling voor de plaatselijke en regionale geschiedenis. De derde schoolmeester die een geheel eigen bijdrage leverde aan de kennis over het Liemerse gebied, was Lambert Scholten. Bij alledrie is er sprake van overeenkomsten, maar ook verschillen. Men werkte in het toenmalig lager onderwijs en gebruikte de vrije tijd om onderzoek te verrichten dat soms tot publicaties leidde.

Van het hier opgevoerde trio publiceerde Anton van Dalen het meest, hierna gevolgd door Nol Tinneveld. Tinneveld had daarnaast de gewoonte om zich met archeologische vondsten bezig te houden en stak ook veel tijd in bestuurlijke werkzaamheden van de toenmalige gemeente Didam. Scholten hield zich hier niet mee bezig. Hij was een geboren vlinderverzamelaar en publiceerde over wat hij waarnam.

Voorgeschiedenis

Lambert(us) Henricus Scholten werd op 10 maart 1892 in Didam geboren als zoon van Willem Scholten, arbeider, (Wehl 1863-1893) die op 1 juni 1891 trouwde met Wilhelmina van Haren (Didam 1869-1953), maar al op jonge leeftijd overleed. Wilhelmina van Haren hertrouwde met Bernardus Boddé (1864-1935) die de kost verdiende als arbeider.

Lambert Scholten trouwde op 9 mei 1921 met Maria Theresia Mutsaers, onderwijzeres. Zij was een dochter van Wilhelmus Adrianus Mutsaers, wollenstoffenwever, (1859-1920) die op 12 november 1884 huwde met Maria Cecilia van Amelsfort (1862-1949). Lambert Scholten en Maria Mutsaers hadden samen drie meisjes en zeven jongens.

Lambertus Henricus Scholten overleed op 6 november 1948 in Didam.

Levensloop

Lambert Scholten groeide op aan de rand van het bosgebied 'Stille Wald', tussen Wehl en Didam, waar zijn ouders een boerenbedrijf bezaten. De boerderij had hem echter weinig te bieden en zo fietste hij dagelijks van zijn ouderlijke woning naar Zutphen om daar 'Rijksnormaallessen' te volgen, de voorganger van de latere kweekschool. Na het staats-examen ging hij als onderwijzer aan de slag. In de tussenliggende periode brak de Eerste Wereldoorlog uit. Scholten, die in 1912 al voor eerste oefening was opgeroepen bij het regiment Huzaren, werd in

1914, het jaar dat de oorlog uitbrak, bevorderd van korporaal tot sergeant en bleef, tot de demobilisatie in 1919, onder de wapenen.

Zijn eerste aanstelling kreeg hij aan de openbare lagere school in Nieuw-Dijk, gemeente Didam, gelijktijdig met meester De Ponti. Korte tijd later zou Nol Tinneveld hier ook beginnen. Scholten en Tinneveld raakten goed bevriend met elkaar. Na enige tijd in Nieuw-Dijk en Wijchen te hebben gewerkt, had hij in zijn vrije tijd de hoofdakte gehaald. In 1921 huwde Lambert Scholten met de uit Tilburg afkomstige Maria Theresia Mutsaers, die samen met haar moeder naar Herwen en Aerdt verhuisde.

In 1922 volgde Lambert Scholten J.Th. Smals op, schoolhoofd van de openbare lagere school in Herwen, voor een periode van drie jaar. Enige tijd later werd hij uit drie kandidaten benoemd tot hoofd van de r.k. lagere school in Lobith. Hij was in het bezit van de akte Duits en dat werkte in zijn voordeel. Het gezin vestigde zich in de bij de lagere school in Lobith behorende hoofdonderwijzerswoning.

Scholten was al enige tijd in functie toen in de meidagen van 1940 de Duitse inval plaatsvond. Historicus dr. G.B. Janssen herinnerde het zich als leerling van de lagere school in Lobith allemaal nog heel goed (...) 'de school bleef een paar dagen gesloten, maar hierna moest het onderwijs weer doorgaan. Wel werd er in de loop van de tijd het één en ander door de bezetter veranderd. Het Koninklijk Huis en Oranje Boven mochten niet meer genoemd worden. De schoolboeken werden 'gezuiverd' en alles wat Joods was werd geweerd. Zelfs de speelplaats moest in orde gebracht worden, omdat het vak lichamelijke opvoeding in de buitenlucht een belangrijke plaats kreeg toegewezen. Daarnaast kreeg de school te maken met inkwartiering van Duitse soldaten, al was het nog maar in de spreekkamer; op de speelplaats kwamen legerauto's te staan. Als fel anti-nazi zocht meester Scholten naar

middelen om zijn ongenoegen kenbaar te maken. Dat deed hij eens toen één van de jongens hem een werkstuk ter beoordeling gaf, dat niet zo best was uitgevallen. Scholten gaf als waardering een 6¼, hiermede doelend op de 'Reichs-Kommissar' Seyss-Inquart. Dit tot stille, maar begrijpende hilariteit van de leerlingen uit de zesde en zevende klas. In de oorlogsjaren werd geoefend in het schuilen onder de banken bij luchtalarm terwijl in de wintermaanden vitaminetabletjes werden uitgereikt. Kleding en schoeisel werden schaars. Haast alles kwam op de bon. Ook raakte de kolenvoorraad op, waardoor de school herhaaldelijk dicht ging en wij thuis konden blijven.'

In het voorlaatste oorlogsjaar moest de Lobithse bevolking evacueren. Een bijkomend probleem bij Scholten was zijn vlinderverzameling die hij nog net op tijd in de kelder van de kerk kon onderbrengen. Na de bevrijding was het zeldzaamste deel van de collectie aangetast en heeft het geruime tijd geduurd voor hij verder ging met de verzameling.

Toen het leven in Lobith zich enigszins had genormaliseerd, overleed Lambert Scholten door een ongelukkig voorval. Tijdens een schoolreisje naar uitspanning 'De Westerbouwing' (gemeente Renkum) in het voorjaar van 1948, werd hij gebeten door een adder. Medische hulp werd ingeroepen en een aantal dagen opname in het Elisabeth Gasthuis in Arnhem was onvermijdelijk. Het gif was echter niet uit zijn lichaam verdwenen en een half jaar later overleed hij, toen hij in Didam op weg was naar het station. Als schoolhoofd werd hij opgevolgd door George G.Th.Cornielje.

Vlinders

In zijn vrije tijd leefde Scholten zich helemaal uit in zijn grote passie: de vlinderwereld waar hij na vele jaren van studie en onderzoek als autodidact een hoog niveau bereikte. Regelmatig publiceerde hij in vakwetenschappelijke bladen om zijn collectie, vooral die over vlinders in de Liemers, onder de aandacht te brengen van een groter publiek. Scholten had vermoedelijk een grote behoefte tot onderzoek en waarneming en legde dit schriftelijk vast. Hij maakte dan ook deel uit van meerdere lotgenoten, ook werkzaam in het lager onderwijs, die de natuurstudie met grote inzet en passie beoefenden, zoals E. Heimans, Jac.P. Thijssen en J.B. Bernink, allen pioniers op het gebied van de natuureducatie. Deze amateuronderzoekers zorgden er voor dat de eerste helft van de twintigste eeuw kan worden omschreven als een bloeiperiode, onder andere door de publicaties in het tijdschrift 'De Levende Natuur', 'Entomologische Berichten' en het 'Tijdschrift voor Entomologie'.

Scholten baseerde zich hierbij niet op boeken, maar op eigen waarnemingen, die soms resulteerden in fraaie tekeningen over vlinders en rupsen. Hij vond

Eén van de Vlinderdozen uit de Collectie L.H. Scholten. L.H. Scholten heeft tussen 1910 en 1948 meer dan 600 soorten (6070 exemplaren) verzameld (Foto: Liemers Museum).

zelf dat (...) 'verzamelen is voor mij geen hoofdzaak, maar toch een machtig middel om mijn kennis van het vlinderleven te vergroten en daardoor mijn interesse ervoor te versterken'.

De kinderen werden regelmatig ingeschakeld om vaders passie te delen. Lopend van hun woonplaats Lobith naar natuurgebied De Bijvanck bij Beek, op de grens met Duitsland, waar hij al spoedig bekend stond als 'der Lehrer aus Lobith der Schmetterlinge fängt', of het Bergherbos, moesten zij rupsen vangen of een loot of stek van de een of andere, voor rupsen voedzame, plant meenemen. Thuis aangekomen plantte hij de stekken in zijn tuin en kreeg zo de beschikking over 'vers' rupsenvoer. In de 'vlinderkamer' werd ondertussen het ontpoppingsproces afgewacht, waarna de uitgekomen vlinders werden 'opgeprikt'.

In 1948 becommentarieerde B.J. Lempke, een bekend entomoloog, Scholten's artikel van tien jaar eerder, *Macrolepidoptera uit de Liemers*, als 'de beste streekfauna in Nederland ooit verschenen'. Naast zijn hartstocht voor het vlinderonderzoek was Scholten tegelijk voorstander van een ongerepte natuur en volgde hij de versterking van natuurgebied met argusogen. Dit werd wel heel concreet toen het gebied De Bijvanck werd geconfronteerd met de aanleg van verkeerswegen waar overigens achteraf nauwelijks iets tegen is ondernomen. Zijn relaties met de *Stichting Het Geldersch Landschap en de*

Stichting tot Behoud van Natuurmonumenten hield hij nog wel aan.

In zijn in 1938 beschreven nalatenschap liet hij vastleggen dat zijn vlindercollectie terecht moest komen bij de Radboud Universiteit Nijmegen ten dienste van haar natuurkundige faculteit (...) '...en te wensen dat de collectie... in behoorlijke staat blijft voor latere generaties'. Na de oorlog kwam Scholten op zijn beslissing terug; er was nog steeds geen adequate ruimte gevonden voor zijn collectie. Entomoloog dr. Prick trok zich het lot van Scholten aan en stelde zich persoonlijk garant voor het behoud van de collectie, bestaande uit zo'n 6 à 7.000 vinders. De overdracht van Scholtens verzameling vond dan ook een aantal maanden later plaats en kwam onder de hoede van de faculteit biologie.

Jaren later werd de verzameling nauwkeurig gereviseerd en de nomenclatuur gemoderniseerd. Deze mijlpaal werd in 1980, in het bijzijn van de familie Scholten, vertegenwoordigers van de universiteit en de direct betrokkenen, verantwoordelijk voor de conservatie, herdacht. Inmiddels is de hele verzameling, door de inzet van de familie, weer terug in de Liemers en berust nu in het in Zevenaar gevestigde Liemers Museum.

Lambert Scholten was een gedreven en kritisch onderzoeker en natuurminnaar. Hij was vele jaren voorzitter van de r.k. onderwijzersvereniging St. Lebuïnus en lid van de Nederlandse Entomologische Vereniging.

Literatuur:

L.H. Scholten, 'De Bijvanck, een mooi stukje van de

Lijmers meer in het bijzonder iets over de daar voorkomende vinders', in: *De Levende Natuur. Tijdschrift voor Natuurbehoud en natuurbeheer* jg. 31 (1927) 3-15

L.H. Scholten, 'Macro-Lepidoptera uit de Lijmers', in: *Tijdschrift voor Entomologie* 81 (1938), 126-229, over vinders in de Bijvanck en op Montferland H.C.J. Oomen, 'Meester Scholten(1892-1948) en de vinders van de Liemers', in: *Jaarboek Achterhoek en Liemers (archief van de Graafschap) 1980-1981*, 147-154, met hierin een overzicht van zijn publicaties

J.W. van Petersen, *De Lange Schoolweg. Een rondgang door de onderwijsgeschiedenis van de Liemers en Doesburg* (Zutphen 1984) 106 en 109

J. Mennema, 'Eli Heimans (1861-1914)', in: *Biografisch Woordenboek van Nederland*, deel 5 (Den Haag 2002)

J.P. Verkaik, 'Jac.P. Thijsse (1865-1945)', in: *Biografisch Woordenboek van Nederland*, deel 5 (Den Haag 2002) J.B. Smit, 'Anton van Dalen, onderwijzer en heemkundige (1902-1987)' in: *Driepas*, jg. 27 nr. 1 maart 2010, 4-7

J.B. Smit, 'Arnold (Nol) Tinneveld, onderwijzer, gemeenteraadslid en heemkundige (1907-1977)', in: *Driepas*, jg. 27 nr. 2 juli 2010, 20-23

Informatie:

Dr. G.B. Janssen te Zevenaar, manuscript over het r.k. onderwijs te Lobith
Familie Scholten, te Zevenaar en Arnhem

Dr. J.B. Smit, Didam

Oorlogsherinneringen van Ria Elshof-Staring

Toen de Duitsers Duiven en dus ook mijn ouders in 1944 dwongen om te evacueren was ik nog maar 2½ jaar, wat ik weet is dus van horen zeggen.

Mijn vader, die van boerenafkomst was, kon op de boerderij van mijn opa een paard en een wagen lenen. Daar moesten meerdere gezinnen op, mijn ooms en tantes en hun kinderen. Achter op de wagen werd van beddengoed een grote slaappleats gemaakt voor de kleintjes. Verder werd zoveel als mogelijk was, meegenomen. Voor mijn moeder zal het extra zwaar zijn geweest. Zes weken later zou ze bevallen.

In Didam werd halt gehouden en soep uitgedeeld. 's Avonds werd gestopt in Silvolde bij de familie

1956: De boerderij in Varsseveld.